

Кавунник О. Музичне середовище Ніжина в контексті національних культуротворчих процесів XIX – початку XXI століть : монографія / Олена Кавунник. – Київ : НАН України, 2016. – 328 с.

Праця Олени Кавунник «Музичне середовище Ніжина в контексті національних культуротворчих процесів XIX – початку XXI століть» написана в річці одного з пріоритетних напрямів сучасного музикознавства – музичне мистецтво в регіональному аспекті, що є актуальним завданням відродження національної культури. Монографія продовжує дослідження авторів 1990–2000-х років, присвячені українським регіонам – Буковині, Волині, Донеччині, Закарпаттю, Коломиї, Північному Приазов'ю, Полтавщині, Стрийщині, Сумщині, Східній Галичині, Чернігівщині, а також містам – Києву, Харкову, Одесі, Катеринославу (тепер – Дніпро), Івано-Франківську.

Однією з маловивчених донині була музична культура міста Ніжина Чернігівської області. У пропонованій праці розглянуто музичне середовище Ніжина XIX–XXI ст. Ураховуючи 1000-літній вік міста та фокусування в його історії фундаментальних за-

гальнонаціональних тенденцій, ця книжка здійснює внесок у створення сучасних узагальнюючих праць з історії української музики й української культури загалом, а також уточнює неповні або помилкові факти, наведені в ряді попередніх публікацій. Музичну історію Ніжина висвітлено в контексті проблем мистецького середовища, які у свою чергу розглянуто як сукупність музичних явищ, процесів, тенденцій (композиторська творчість аматорів і професіоналів, виконавське мистецтво, традиції музичної освіти й виховання, мистецькі контакти тощо). Вагомим чинником є те, що сама авторка живе в цьому місті, працює в Ніжинському університеті імені В. Гоголя на музично-педагогічному факультеті. До того ж займається активною мистецько-просвітницькою діяльністю, проводить артистичні програми, підготовлені студентами й місцевими артистами, часто публікується в місцевій пресі.

Монографія складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та кількох додаткових технічних розділів. Варто зазначити, що базовим матеріалом для монографії став текст кандидатської дисертації О. Кавунник, успішно захищеної в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

У першому розділі «Етнорегіональні виміри вітчизняного музикознавства» розглянуто регіональну проблематику в контексті сучасного українського музикознавства та музичне середовище як об'єкт музичного краєзнавства. У другому розділі «Поліетнічні аспекти мистецького Ніжина» представлено етапи формування музичного середовища Ніжина й музичну культуру етнічних меншин Ніжина в контексті їх міжетнічного культурного діалогу. Третій розділ «Музично-освітні традиції Ніжина в XIX ст.» присвячений формам музичного виховання в закладах освіти на початку XIX ст. і тенденціям розвитку музичного життя Ніжина в другій половині XIX ст. У наступному розділі «Музичне середовище Ніжина XX ст. у контексті національного музичного процесу» описано чинники музичного життя Ніжина першої половини XX ст., творчість видатних митців Ніжина першої половини XX ст. та розвиток музично-освітніх традицій Ніжина в другій половині XX ст. У п'ятому

АНТОНІНА АЗАРОВА. РЕЦ.: КАВУННИК О. «МУЗИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НІЖИНА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУРОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ...»

розділі «Інноваційні процеси в музичному середовищі Ніжина на межі ХХ–ХХІ ст.» висвітлено виконавську діяльність професійних музикантів, вектори музичної творчості аматорських колективів та аспекти творчості ніжинських композиторів.

У висновках монографії затверджено поняття музичного середовища; виокремлено основні історичні етапи його становлення в Ніжині; одним з найважливіших чинників його неповторності визнано співіснування музичних традицій різних етнічних меншин; наголошено, що потужним імпульсом для формування в місті специфічного музичного середовища стала діяльність навчальних закладів Ніжина; визначено, що становлення музичного середовища Ніжина в другій половині ХІХ ст. рельєфно сфокусувало в собі низку провідних тогочасних тенденцій загальнонаціонального музичного процесу (розвиток домашнього музикування, активна діяльність музично-драматичного товариства тощо); зауважено, що аналіз творчості ніжинських композиторів і водночас багатогранного виконавського мистецтва міста дозволяє стверджувати, що важливою складовою репертуару митців-виконавців Ніжина був різножанровий доробок місцевих авторів; підсумовано, що тривалий розвиток аматорських традицій виконавського мистецтва Ніжина створив необхідні історичні передумови для становлення фахових засад цієї галузі музичної культури міста впродовж ХХ ст.

Особливо варто виокремити підрозділ «Творчість видатних митців Ніжина першої половини ХХ ст.», де авторка пише про людей, які значною мірою сприяли становленню локально-регіонального музичного середовища міста, – першу народну артистку України М. Заньковецьку та хормейстера-педагога, музично-громадського діяча, співака Ф. Проценка. Якщо творчості М. Заньковецької присвячено чимало наукових досліджень і публікацій, то цінність матеріалу цієї монографії – у тому, що тут розглянуто малові-

дому для сучасників постать справжнього подвижника культурного життя тогочасного Ніжина Ф. Проценка. Традиції творчості цих митців, що були продовжені в другій половині ХХ ст., висвітлено в наступному підрозділі книги, де в центрі уваги перебувають освітні заклади міста й діяльність їхніх музичних колективів. Авторка описує навчально-освітнянський потенціал міста, репрезентований когортою музикантів-педагогів нинішніх освітніх закладів Ніжина, виокремлюючи серед них старшу (1950–1960-ті рр.), середню (1970-ті рр.) і молоду (1980-ті рр.) генерації. Тут розглянуто історію створення й розвитку основних освітніх музичних закладів міста, таких як музично-педагогічний факультет Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М. Гоголя, Училище культури і мистецтв ім. М. Заньковецької та відкрита при ньому школа мистецтв, хореографічна й дитяча музична школа, що вважається першою серед шкіл музично-естетичного виховання в області. Виокремлено постать заслуженого працівника культури України С. Голуба, який очолює школу з 1982 року та є диригентом зразкового хору «Сяйво», лауреата Міжнародних та Всеукраїнських дитячих хорових конкурсів.

Основний масив монографії доповнений кількома технічними розділами (список використаних джерел, додатки, іменний покажчик та умовні скорочення). У додатках розміщено цікаві фотографії з різних часів культурного життя Ніжина. Слід зауважити, що за рядками сторінок монографії відчувається закоханість авторки у своє місто, його історію й сучасне життя, вражає жвавість творчої думки та власний погляд на еволюцію місцевих культурних процесів. Залишається тільки привітати О. Кавунник з виданням такої цікавої і потрібної книжки, що достеменно буде підґрунтям для профільних розвідок сучасного українського музикознавства й майбутніх досліджень Ніжинщини.

Антоніна Азарова